

Asianajajaoikeuden perusteos

Lakimies
1/2015
s. 126–130

Ylönen, Markku

Asianajajaoikeus. Laki, säännöt ja tapaohjeet.

Talentum. Helsinki 2014. XII + 442 sivua.

Suomen Asianajajaliiton pitkäaikaisen pääsihteerin *Markku Ylösen* teos seuraa *Matti Ylöstalon* jo vuonna 1964 ensi kerran ilmestynyttä Asianajajan käsikirjaa. Tuosta teoksesta on julkaistu sittemmin useita päivitettyjä laitoksia, joista viimeisimmät, vuosina 1998 ja 2001 ilmestyneet toimitti Ylösen edeltäjä pääsihteerinä *Olli Tarkka*. Vanha Asianajajan käsikirja jaettiin ainakin allekirjoittaneen valmistuessa kaikille uusille oikeustieteen kandidaateille, joten teoksen opit pääsivät vaikuttamaan myös niiden lakimiesten toimiin ja käsityksiin, jotka eivät päätoimisesti ryhtyneet asianajajalalle.

Teokselle on ilmeinen tarve. Asianajajatutkinto on tullut paljon aiempaa vaativammaksi, ja tutkinto on yksi tie saada lupa oikeudenkäyntiavustajana toimimiseen. Tutkintovaatimukset ovat olleet vanhentuneita, kun uutta ja ajantasaista alan kirjallisuutta ei ole ollut. Asianajajaoikeus onkin viimeisen vuosikymmenen ajan kehittynyt lähinnä *Defensor Legis* -lehdessä julkaistujen artikkelien ja muun muassa Asianajajaoikeuden killan kokouksissa käytyjen keskustelujen ja niistä poikineiden kirjoitusten avulla. Vuonna 2013 ilmestyi tosin allekirjoittaneen Rikosasianajajan käsikirja,¹ mutta tuo teos sisältää asianajajaoikeuden lisäksi myös muuta rikosjuttuja hoitavan asianajajan tarvitsemää lainoppia sekä taktisia vinkkejä.

Vuoden 2011 alussa Suomen Asianajajaliitto julkaisi asettamansa työryhmän laatiman Hyvää asianajajatapaa koskevan kommentaarin. Tuo vain sähköisesti julkaistu kommentaari on nyt korvattu Ylösen teoksella muun muassa asianajajatutkinnon vaatimuksissa. Ylönen oli itse jäsenenä mainitussa työryhmässä, ja nyt hänen omassa teoksessaan on vain muutama viittaus työryhmän näkemyksiin. Lienee niin, että työryhmän kommentit on voitu sisällyttää tähän uuteen teokseen ongelmitta, eikä ristiriitoja liene olemassa.

Kirjan alussa on 15 sivun mittainen johdantoluku, jossa Ylönen kuvaa lyhyesti muun muassa asianajajalaitoksen kehittymistä ja Suomen Asianajajaliiton tehtäviä. Tehtävät on jaoteltu julkisoikeudellisiin tehtäviin ja yksityisoikeudellisiin tehtäviin. Tämä jaottelu olisi voitu tehdä toisinkin, koska esimerkiksi lainsäädäntötyöhön osallistuminen ei ensimmäisenä vaikuta yksityisoikeudelliselta tehtävältä, kun kyse ei usein ole mistään jäsenkunnan edunvalvonnasta (lobbauksesta). Tavallisesti kyse on siitä, että liiton hallitus nimeää ammattikunnan edustajan oikeusministeriön lainvalmisteluelimeen ja evästä kyseistä

1. *Markku Fredman*: Rikosasianajajan käsikirja. Talentum. Helsinki 2013.

edustajaa siitä, miten asianajajakunnan *asiakkaiden edut* tulisi huomioida tulevassa lainsäädännössä. Luontevampi jako olisi voinut olla esimerkiksi lakisääteisiin tehtäviin ja muihin tehtäviin. Muut tehtävät olisi vielä voinut luokitella liiton sääntöihin perustuviin tehtäviin ja siinä mainitsemattomiin tehtäviin; esimerkiksi juuri lainsäädäntötoimiin vaikuttaminen on liiton sääntömääräinen tehtävä. Viime vuosina vilkas kansainvälinen yhteistyö taas ei kuulu sääntömääräisiin tehtäviin, eikä myöskään aikakauslehtien julkaiseminen.

Liiton julkisoikeudellista asemaa kuvatessaan Ylönen luettelee sivun verran (s. 6) tunnusmerkkejä, joista julkisoikeudellinen luonne ja tehtävät ilmenevät. Listasta puuttuu ainakin kaksi liiton lakisääteistä ja siten julkisoikeudellista tehtävää. Ensinnäkin liiton tulee esittää valtioneuvostolle jäsenkunnastaan tuomarivalintalautakunnan jäsen ja varajäsen (laki tuomarien nimittämisestä 7 §). Toiseksi liitto toimii rahanpesulainsäädännön tarkoittamana valvontaelimenä asianajajien osalta (laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä 31 §).

Kirjassa on asiasana- ja oikeustapaushakemisto. Oikeustapaushakemistosta ei kuitenkaan löydy kuin kotimaisten tuomioistuinten ratkaisuja. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Euroopan unionin tuomioistuimen joitain ratkaisuja mainitaan kirjan tekstissä. Lähdeluettelossa ovat erikseen virallislähteet, mutta siellä ei ole mainittu alaa koskevia EU-direktiivejä.

Johdantojaksossa ja asianajajista annetun lain (496/1958, asianajajalaki) 1 §:n kommenttina tuodaan esiin se, että Suomen perustuslain (731/1999) 124 § asettaa rajat sille, missä määrin julkisia hallintotehtäviä voidaan antaa muun kuin viranomaisen hoidettavaksi. Lupalakimieslain² säätämisen yhteydessä päädyttiin lupalakimiesten osalta siihen, että seuraamusmaksun määrääminen tai toimiluvan menettäminen tulee antaa viranomaisen tehtäväksi – liiton yhteydessä toimivan valvontalautakunnan tehtävänä kyse olisi ilmeisesti ollut liian merkittävästä julkisen vallan käytöstä, kun valvontalautakunta ei ole viranomainen.³ Samalla logiikalla voidaan toki pohtia sitä, missä määrin liitosta erottamisesta seuraava kolmen vuoden karenssiaika toimiluvan saamiseksi oikeudenkäyntiasiamiehen tehtäviin on muuttanut liitosta erottamispäätöksiä entistä merkittävämmäksi julkisen vallan käytöksi. Lupalakimiesjärjestelmän säätämisen jälkeen kyse on liiketoimintakiellon kaltaisesta sanktiosta. Tässä suhteessa voi odottaa vaikeuksia perustuslakivaliokunnassa, kun asianajajalain kokonaisuudistuksen aika koittaa. Itse asiassa kokonaisuudistukselle olisi jo nyt hyvät perusteet, mutta ehkä juuri ennakoitavissa olevien ongelmien

2. Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista (715/2011).

3. HE 318/2010 vp laiksi luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi s. 63.

vuoksi tulee edetä osittaisuudistusten kautta. Vielä on pykälän numeron jälkeen aakkosia jäljellä!⁴

Kirjan varsinainen sisältö muodostuu asianajajalain, liiton sääntöjen ja hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden (tapaohjeet) kommentaareista (toinen, kolmas ja neljäs luku). Viides luku sisältää liiton asettaman ja jäsenkuntaa velvoittavan erillisen palkkio-ohjeen kommentit. Muita erillisohjeita (täydennyskoulutusohje, tietoturvaohje, vastuuvakuutusohje) on kommentoitu varsinaisen tapaohjeen kommenttien yhteydessä.

Ylönen esittää säännösten ja ohjeiden kommentit sujuvasti ja vakuuttavasti. Tukenaan hänellä ovat siis olleet vuonna 2011 julkaistu työryhmän tapaohje-kommentaari ja ne keskustelut, jotka kyseinen työryhmä on käynyt. Toki myös lähes 20 vuotta liiton pääsihteerinä ja sitä edeltänyt asianajajana toimiminen ja liiton hallituksen jäsenyys ovat luoneet hyvän pohjan kannanottojen esittämiselle. Ylönen tyytyy selostamaan säännöksen ja sen tulkinnan. Hän ei esitä kritiikkiä eikä pohdi sääntelyn asianmukaisuutta. Esimerkiksi liiton jäsenyyshedellytyksenä olevaa ilmausta ”rehelliseksi tunnettu” olisi voitu arvioida syyttömyysolettaman kannalta. Onko syyttömyysolettaman kannalta mahdollista, että vain epäily epärehellisyydestä vie mahdollisuuden ammatin harjoittamiseen? Oikeuskäytäntöä kelpoisuusehtojen täyttymisestä olisi olemassa muiden säädeltyjen ammattien osalta.

Toinen esimerkki kritiikin tarpeesta on asianajajia koskevan sääntelyn epä johdonmukainen sääntelytaso. Esimerkiksi ns. sirpalointikielto – eli se, että asianajajan tulee säilyttää asianajotoimintansa yhtenä kokonaisuutena – perustuu vain hyvää asianajajatapaa koskeviin ohjeisiin. Perustellusti olisi voinut todeta, että tällainen elinkeinovapautteen puuttuva säännös tulisi nostaa asianajajalakiin tai vähintäänkin liiton sääntöihin. Ylönen käsittelee sirpalointikieltoa kuitenkin myös jäsenyyshedellytysten kohdalla (s. 36), vaikka liiton säännöissä todetaan, että jäseneksi voidaan ottaa *laissa ja näissä säännöissä* määrätyt kelpoisuusehdot täyttävä henkilö. Sirpalointikielto ei näytä olevan laissa tai säännöissä mainittu jäsenyyshedellytyksiin vaikuttava seikka.

Joiltain osin voimassaoleva oikeustila on epäselvä tai ainakin vallitseva tulkinta kaipaisi tarkempaa sääntelytukea. Olen Rikosasianajajan käsikirjassa⁵ pohtinut asianajajan salassapitovelvollisuutta päämiehen vastapuolen (tai muun kolmannen tahon) tiedoista. Olen kiinnittänyt huomiota siihen, että lain sanamuoto mahdollistaa laajan tulkinnan, joka ei välttämättä ole ollut yleisesti hyväksytty. Asianajajalain 5 c §:n mukaan asianajaja ei saa luvattomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta taikka liike- tai ammattisalaisuutta, josta hän tehtävässään on saanut tiedon. Tuossa säännöksessä ei millään tavalla määritellä sitä perhettä tai yksityistä taikka yritystä, jonka salaisuus on asianaja-

4. Asianajajalain 7 §:ää seuraavat pykälät 7 a:sta 7 k:hon asti.

5. *Fredman* 2013 s. 184–186.

jalle hänen työssään paljastunut. *Jukka Peltonen*⁶ on jyrkästi sitä mieltä, että säännös ei voi tarkoittaa kuin asianajajan oman päämiestahon salaisuuksia. Itse olen todennut, että ei ole ainakaan hyvän asianajajataivan mukaista, että asianajaja jopa julkisesti hölöttelisi siitä, mitä on saanut tietää vastapuolen asioista esimerkiksi lapsen huolto-oikeudenkäynnin yhteydessä. Vaikka päämies voisi näitä tietoja levittää, on asianajajalta voitava vaatia vähintään kurinpidollisen seuraamuksen uhalla hillitympää käytöstä. Ylönen asettuu asiassa Peltosen kannalle (s. 67), mutta toteaa (s. 68), että asianajajalta vaadittava kunniallisuus edellyttää, että asianajaja noudattaa pidättyväisyyttä muista kuin asiakkaistaan asianajajan tointa harjoittaessaan saamista tiedoista. Ylönen kuitenkin katsoo, ettei salassapitovelvollisuutta ole tältä osin säädetty.

Ylönen viittaa suureen määrään valvontalautakunnan ja sitä edeltäneen kurinpitolautakunnan ratkaisuja. Hän yksilöi viitatus ratkaisut vain päätöksentekopäivän mukaan mainitsematta diaarinumeroa tai ratkaisun numeroa. Kun ratkaisu on tehty lautakuntien koko päivän kestäneissä kokouksissa, on selvää, ettei pelkkä päätöspäivä yksilöi tapausta muiden samassa kokouksessa ratkaistujen tapausten joukosta. Mahdollisesti tarkoitus on nimenomaisesti ollut vaikeuttaa tapauksen yksilöintiä, koska aiemmin oli säädetty, että kurinpidollisia ratkaisuja koski hyvin laaja salassapitovelvollisuus,⁷ jolloin kurinpidon kohteeksi joutunutta asianajajaa ei haluttu yksilöidä. Vuodesta 2004 alkaen kurinpitomenettelyssä on ollut enää yhtä laaja salassapitovelvollisuus kuin mitä asianajajalain 5 c §:stä johtuu,⁸ eli suojattavina ovat lähinnä vain asiakaskunnan tiedot – eivät niinkään tiedot asianajajasta.⁹ Näkisin tänä päivänä perustellumpana sen, että valvontaratkaisuihin viitataan tavalla, joka yksilöi tarkasti kysymyksessä olevan ratkaisun.

Edellä mainittujen ongelmien pohtimatta jättämisestä taikka vajavaisista viittauksista huolimatta Ylösen kirja on erinomainen täydennys asianajajatuokinnon tutkintovaatimukseen. Kirja antaa asianajajille ja sellaisiksi pyrkiville kattavan ja ajankohtaisen kuvan asianajajien velvollisuuksista ja heitä koske-

6. *Jukka Peltonen*: Asianajajan salassapitovelvollisuus ja muiden kuin päämiehen salaisuudet. Defensor Legis 2012 s. 135–145, s. 137.

7. Vuoteen 2004 asti asianajajalaki kielsi asianajajaliiton kurinpitotoimista vastuullisia luvottomasti ilmaisemasta, mitä he valvontaa suorittaessaan ovat saaneet tietää *asianajajasta ja hänen toiminnastaan*.

8. Asianajajalain 7 k §: ”Valvontalautakunnan jäsenet toimivat tuomarin vastuulla, eivätkä he saa oikeudettomasti ilmaista sellaista laissa salassa pidettäväksi säädettyä tietoa, jonka he valvonta-asiaa tai palkkioriiita-asiaa käsitellessään ovat saaneet tietää.” Salassapitovelvoitteita on toki myös muissa laeissa, mutta lähinnä valvontamenettelyssä tulee arvioitavaksi asianajajalain 5 c §:n mukaiset salaisuudet.

9. Ks. tarkemmin *Markku Fredman*: Asianajajan salassapito- ja vaitiovelvollisuuksista valvontamenettelyssä. Defensor Legis 2009 s. 228–236, s. 234. Asianajajaa koskevista tiedoista kyseenä voivat tulla lähinnä julkisuuslaissa salaisiksi määrätty terveydentilaa tai taloudellista asemaa koskevat tiedot.

KIRJALLISUUTTA

vista muista säännöksistä. Myös ns. lupalakimiesten työn kannalta kirja on hyvin tarpeellinen hyvän asianajotavan tietolähteenä. Liiton ja valvontalautakunnan tehtäviin osallistuvien osalta kirja on välttämätön opas ja työkalu.

Markku Fredman